

13.7.2015/SR

Venäjän valtuuskunnan poissulkeminen Etyjin kokouksesta oli poliittinen virhearvio

Keskustelu venäläisedustajien poissulkemisesta Helsingissä 5-9. heinäkuuta pidetystä Etyjin parlamentaarista yleiskokouksesta jatkui julkisuudessa koko kokouksen ajan ja tulee ilmeisesti jatkumaan edelleenkin.

Outoja piirteitä

Tiedotusvälineiden mukaan Suomi oli tiedustellut EU-maiden näkemystä venäläisten kokoukseen osallistumisesta niin sanotun notifikaation avulla. Outoa asiassa oli mm. se, että esim. Luxemburgissa (joka on heinäkuun alusta lukien EU:n uusi puheenjohtajamaa) ei tiedetty Suomen tiedustelusta juuri mitään.

Suomen ulkopoliittisen johdon mukaan venäläisten osallistumiseen kielteisesti suhtautuvia maita oli "useita" tai "ainakin joitakin". Esimerkiksi presidentti Sauli Niinistö kieltäytyi kuitenkin haastattelussa paljastamasta keitä nuo maat olivat. Enemmistö EU:n jäsenmaista oli jättänyt vastaamatta Suomen tiedusteluun. Ainakin yksi lähes sata varma venäläisten osallistumisen kieltäjä oli ollut Viro (Ilta-Sanomat oli haastatellut Viron valtuuskunnan puheenjohtajaa Mart Nuttia).

Kaiken epämääräisyyden jälkeen on aiheellista kysyä, eikö Suomen ulkopoliittinen johto presidentti Sauli Niinistön, ulkoministeri Timo Soinin ja Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajan Ilkka Kanervan aktiivisella tuella olisi voinut sen verran joustaa EU:n "rautaisesta otteesta", että EU:n pakotelistalla oleville Venäjän duuman kuudelle jäsenelle olisi sallittu osallistumisoikeus kokoukseen. Kokoushan oli kaiken lisäksi Etykin 40-vuotisjuhlakokous!

Kieltoa ei järjestäjämään toimesta kumottu (ei siis seurattu kieltämisen kieltämismenettelyä, mikä filosofi Hegelin mukaan on kaiken menestyksellisen toiminnan ydin) ja tämän seurauksena Venäjän valtuuskunta jättäytyi kokonaisuudessaan pois kokouksesta (yhden edustajan yhden päivän vierailua lukuun ottamatta). Oli selvää, että kokous jäi alkumetreiltään lähtien torsoksi.

Jos spekuloidaan kysymyksellä, kenellä tai kellä oli keskeinen rooli vaikuttaa (tai olla vaikuttamatta) päätökseen torjua duuman edustajien saapuminen kokoukseen, on vaikea sivuuttaa triangelia Niinistö, Soini, Kanerva. Ulkoministeri Soini myönsikin avoimesti olleensa "yhteisen arvion" eli kieltopäätöksen takana. Tähän saakka ankarana EU-kriitikkona tunnettu Soini totesi kieltopäätöksestä HS:n 4.7. mukaan: "Kysymys on EU:n pakotelistasta. Suomessa on tapana, että yhdessä tehdyt sopimukset pidetään."

Jälkikäteistä hurskastelua

Venäläisen valtuuskunnan jäätyä pois ja kokouksen pyörähdettyä liikkeelle alkoi hurskastelu ja vielä kokouksen loppupäivinä "Venäjää toivottiin yhä paikalle" (Turun Sanomat 9.7). Melkoiselta ja jopa hiukan hölmöläismäiseltä "hiivan jälkikäteen uuniin heittämiseltä" tuntui Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajaksi edelleen valitun Ilkka Kanervan lupaus selvittää EU-komission kanssa, miten olisi järkevää toimia

jatkossa siten, "ettei tapahtunut toistuisi" ja että "rauhantekijöiden asema turvattaisiin" eli heille taattaisiin pääsy asianomaisiin kokouksiin (Yle Uutiset TV1, 9.7).

Tässä kohden monellakin on aihetta huokaista, että Pyhä yksinkertaisuus! Tällaisiako asioita (siis sitä, pitäisikö kokouksen järjestäjien päästää kokouksen osanottajat kokoukseen!) Euroopan turvallisuus ja yhteistyöjärjestössä pohditaan vielä 40 vuotta Helsingin Etyk- avajaiskokouksen jälkeen, jolloin korostettiin avoimuutta ja kansalaisten liikkumisen vapautta yli rajojen!

Huomion arvoista oli, että itse kokouksessa yleiskokouksen pääsihteeri Spencer Oliver arvosteli Venäjän valtuuskunnan poisjättämistä todeten, että Euroopan Unioni ei voi päättää Etyjin asioista, sillä viimeksi mainittu "ei ole EU:n instituutio" (Yle Uutiset TV1, 9.7).

Työkokous

Juhlakokous oli samalla myös "työkokous" ainakin siinä mielessä, että Ukrainan tilannetta käsittelevässä yleiskokouksen istunnossa keskiviikkona (8.7) Venäjää parjattiin ihan "työkseen" eli lyötiin kuin vierasta sikaa. Käydyssä keskustelussa Ukrainan edustajat käyttivät useita Venäjän yksipuolisesti tuomitsevia puheenvuoroja.

Median kautta kokousta seuranneelle syntyi vaikutelma, että tuolla Venäjään kohdistuneella yksipuolisella tuomion vyörytyksellä samalla ikään kuin haettiin vahvistusta Venäjän "porttikiellon" oikeutukselle.

Keskustelun jälkeen yleiskokous hyväksyi Venäjän toiminnan Itä-Ukrainassa tuomitsevan päätöslauselman äänin 96-7. Äänestämistä pidättyneitä oli yllättävän paljon eli 31 parlamentaarikkoa. Äänestämistä kieltäytyneitä olivat tietävästi ainakin Ranska, Armenia ja Sveitsi, jotka perustelivat kieltäytymistään sillä, että Venäjän edustajat eivät olleet paikalla yleiskokouksessa.

Etyjin menettely ristiriitaista

Omituiselta ja poikkeavalta vaikuttaa menettely, jossa rauhan ja vakauden järjestöksi luonnehdittu Etyjin parlamentaarinen yleiskokous käsittelee tulenarkaa maailmanpoliittista aihetta (Ukrainan kriisiä) ja samalla kieltää keskeiseksi kritiikin kohteeksi asetetun maan osallistumisen kokoukseen. Menettelyä on pidettävä Venäjälle nöyryyttävänä ja sitä on vaikea nähdä juuri muuna kuin eräänlaisena rangaistustoimena ja osana Venäjän yleisempää eristämispoliitikkaa.

Samalla kun kokouksen hyväksymässä loppuasiakirjassa (Recalling the Spirit of Helsinki) tuomitaan Venäjän toimet Ukrainassa, vaaditaan Etyjin tarkkailijoiden vapaan liikkumisen sallimista konfliktialueilla. Viimeksi mainitun vaatimuksen yhteydessä Etyjin kokous kuitenkin itse näyttää huonoa esimerkkiä kieltämällä konfliktialuetta (Ukrainaa) koskevan keskeisen neuvotteluosapuolen osallistumisen neuvottelutilaisuuteen.

Vastoin Paasikiven-Kekkosen ulkopoliittisen linjan periaatteita

Helsingissä pidetty Etyjin kokous osoittaa osaltaan, että Suomen ulkopoliitikassa on etäännytty Paasikiven-Kekkosen ulkopoliittisen linjan eräistä keskeisistä periaatteista. Paasikivi korosti, että neuvoteltaessa itänaapurin kanssa sodan ja rauhan kysymyksistä on

muistettava, että vastapuoli on sotilaallinen suurvalta. Kekkonen puolestaan korosti Tamminiemi-kirjassaan että ulkopoliitikassa Suomen tulee omaksua enemmän lääkärin kuin tuomarin rooli.

Viime aikoina nuo mainitut periaatteet ovat kääntyneet miltei pääläelleen. Nato-lähentymisellään ja kytköksillään Suomen ulkopoliittinen johto näyttää ajoittain esittävän asenteissaan suorastaan sotilaalliselle suurvallalle ominaisia elkeitä ja ulkopoliittisissa linjauksissa ollaan siirtymässä yhä arveluttavammalla tavalla tuomarin rooliin.

Vähättelyä ja aliarviointia

Puheenjohtaja Ilkka Kanerva totesi Etyjin kokouksen jälkiarviossa, ettei hän usko, että tapahtuma (Venäjän edustajia koskeva kieltä) jättäisi Venäjän ja Etyjin väleihin mitään pahempia lommoja eikä tapahtumalla Kanervan mukaan olisi mitään "järisyttäviä" vaikutuksia Venäjän ja Suomen välisiin suhteisiin yleisemminkään (Radio Yle 1, Ykkösaamu 10.7.).

Kanerva totesi jo Etyjin yleiskokouksen edellä, että Venäjän uhkaus Suomen vastaisista taloustoimista on "enemmän retoriikkaa kuin käytännön todellisuutta" (MTV:n uutisten 3.7. haastattelu). Kanervan lausunnoissa ilmenee eräänlainen vähättelevä asenne tapahtuneeseen, mikä saatetaan joissakin piireissä tulkita siten, että menettelyssä ei ole ollut normaalikäytäntöön nähden juurikaan poikkeavaa.

Suomen poliittisen johdon kannanotoissa ja toimissa Venäjään nähden ei ole kyse pelkistä erillisistä tapauksista, vaan kokonaisesta ulkopoliittisesta linjasta. Kyse on siitä, kokevatko nämä kaksi maata toisensa luotettaviksi ja toisiinsa nähden ei-vihamielisiksi naapureiksi.

On syytä muistaa, että Venäjä on "porttikiellon" johdosta uhannut pakotteilla ja ulkoministeri Sergei Lavrov on todennut Suomen asettamaa matkustuskieltoa tarkoittaen: "Tässä on kyse siitä, että kansainvälisen tapahtuman isäntämaa ei täytä velvollisuuksiaan. Ja tietenkin perustavanlaatuisesta epäkohteliaisuudesta" (Helsingin Sanomat 4.7. lainannut Lavrovia uutistoimisto Tassin mukaan).

Virhearvio

Venäjän valtuuskunnan kuuden jäsenen saapumisen estäminen Etyj-kokoukseen oli poliittisesti virhearvio. Suomen ulkopoliittisessa johdossa on ilmeisesti päätelty, että Venäjän vastainen mieliala on täällä lähinnä Ukrainan tapahtumien johdosta niin laaja-alaista, että Venäjän suhteen voidaan tehdä hyvin pitkälle meneviä kielteisiä ratkaisuja ilman vastaväitteiden syntymistä. Julkisuudessa esiintyneet lukuisat jyrkän kriittiset kommentit matkustus- ja osallistumiskiellon johdosta tulivat ilmeisesti ylimmälle ulkopoliittiselle johdolle jonkin asteisena yllätyksenä

Noiden reaktioiden taustaviestitys on, ettei naapurivaltion suhteen voida menetellä ihan miten tahansa ja että kansainvälisiä rauhan ja turvallisuuden suhteita on hoidettava paljon laajemmasta perspektiivistä kuin pelkästään EU:n määräysvallasta käsin. Liioin ei Etyjin yleiskokouksesta voida tehdä lähes pelkkää "yhden asian liikettä", niin akuutti ongelma kuin esim. Itä-Ukrainan kysymys onkin.

Etyjin tulee toimia enemmän välittäjänä osapuolten välillä kuin yleisenä syyttäjänä suuntaan tai toiseen. Etyjin tulisi turvallisuus- ja yhteistyöjärjestönä pyrkiä ennen muuta ongelman ja ongelmien ratkaisuun ja välttää joutumasta osaksi ongelmaa tässä tai tuossa kysymyksessä.

Seppo Ruotsalainen